

8. Розробка моделей надання послуг з профілактики ВІЛ-інфекції серед дітей груп найвищого ризику, що включали б у себе такі складові, як інформування, просвіта, формування навичок, зменшення шкоди, а також широке коло медико-соціальних послуг, лікування, догляду та підтримки (модель втручання з такими складовими розроблена ЮНІСЕФ на основі базового набору послуг ВООЗ для даної цільової категорії).

Основними принципами надання таких послуг мають бути:

- рівність та безоціночне ставлення;
- доступність щодо вартості, розташування та розкладу роботи;
- прийнятність, тобто звернення за власним вибором, поінформованою згодою та анонімність;

- відповідність потребам, основним моделям ризикованої поведінки;
- повнота та комплексність;
- ефективність, тобто послуги мають призводити до змін у поведінці.

Таким чином, оскільки у підлітків груп найвищого ризику недостатньо власного досвіду користування послугами, а також у зв'язку з наявністю певної законодавчої та етичної специфіки у роботі з підлітками груп найвищого ризику, ці інформація та послуги мають надаватися відповідно та з урахуванням особливостей підліткового віку, статевих відмінностей, рівня зрілості підлітка та його досвіду.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Моніторинг поведінки молоді як компонент епідагляду другого покоління / [Балакірева О. М., Галустян Ю. М., Дікова-Фаворська Д. М. та ін.] — К.: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2005.— 44 с.
2. Підлітки груп ризику. Інфікування ВІЛ: час діяти.— К.: УІСД: ЮНІСЕФ, 2008.— 118 с.
3. Комітет з протидії ВІЛ-інфекції та іншим соціально небезпечним хворобам [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://stop-aids.org.ua/>

## АНОТАЦІЯ

*У статті розкрито проблему здійснення ефективної профілактики ВІЛ-інфекції та ризикованої щодо здоров'я поведінки серед дітей та підлітків груп найвищого ризику, а також розроблені рекомендації для покращення профілактичної діяльності.*

## АННОТАЦІЯ

*В статтє раскрыта проблема осуществления эффективной профилактики ВИЛ-инфекции и рискованного поведения относительно здоровья среди детей и подростков групп наибольшего риска, а также разработаны рекомендации для улучшения профилактической деятельности.*

УДК 37.01342

## Особливості детермінантного впливу молодіжної субкультури на соціалізацію учнівської молоді



**Завацька Л. М.**  
м. Чернігів

Останнім часом у нашій країні відбулися великі зміни, соціальна і політична система України вступили у нову фазу свого розвитку. Глобальна демократизація суспільства сприяла проникненню в Україну із заходу нових видів субкультур. Учасниками таких об'єднань стають діти і молодь, які прагнуть до самореаліза-

ції, самовираження та самовизначення. Інфляція, низький рівень життя, безробіття — всі ці риси економіки нашої держави, що безпосередньо впливають на життя неповнолітніх та їх сім'ї, підштовхують молодь ставати членами різних субкультур, ховатися в їх середовищі від суворой дійсності або протестувати проти неї.

З кожним роком число субкультур в Україні збільшується, посилюється їх вплив на соціалізацію молоді. Часто, на жаль, цей вплив є негативним і тому, щоб запобігти цьому, необхідно детально досліджувати явище субкультури. Як відомо, саме у підлітково-юнацькому віці найбільш впливовим є детермінантний вплив молодіжної субкультури на просоціальну, асоціальну і антисоціальну поведінку неповнолітніх, що може сприяти входженню їх до кримінальних угруповань та різних неформальних організацій.

А відтак, саме соціальному педагогу освітнього закладу необхідно мати уявлення про особливості тих субкультур, з якими контактують і членами яких є учні його закладу. Маючи таку змістовну інформацію, соціальний педагог разом з іншими спеціалістами соціально-психологічної служби освітнього закладу в організації виховного процесу зможе врахувати позитивні й негативні особливості субкультур. Знання таких особливостей створює передумови для усвідомлених зусиль соціальних педагогів щодо мінімізації і корекції негативних явищ серед школярів. Вивчення й аналіз особливостей субкультур допоможе їм знайти спільну мову з неповнолітніми, зануритися у їх внутрішній світ і зробити процес соціального виховання більш ефективним і продуктивним.

Але нині питання субкультури та її впливу на соціалізацію учнівської молоді недостатньо вивчене. Тільки з кінця 80-х років ХХ століття увага дослідників до молодіжної субкультури почала зростати. Проблеми особливостей субкультури та її впливу на соціалізацію окремого молодіжного покоління присвячено ряд наукових праць соціологів, психологів, педагогів, серед них: А. І. Мазурова, З. В. Сенкевич, С. А. Сергеев, І. С. Кон, Б. М. Левін, Л. П. Макеева, Р. В. Овчарова. Зміст, форми та методи сприяння процесу соціалізації у шкільному колективі, закладах та організаціях знайшли відображення у роботах широкого кола науковців: І. Д. Звереві, А. Й. Капської, Н. М. Лавриченко, Л. І. Міщик, І. Ф. Миговича. Проте, незважаючи на розмаїття та чималу кількість праць, в яких аналізується сам процес соціалізації учнівської молоді, недостатньо таких, у яких досліджуються можливості запобігання негативному впливу субкультур у даному процесі.

Метою статті є аналіз особливостей детермінантного впливу молодіжної субкультури на соціалізацію учнівської молоді.

У процесі соціалізації неповнолітніх важливе місце належить школі, адже саме тут учні проводять значну частину свого часу, розвиваються інтелектуально, долучаються до культурних та моральних цінностей. Разом з тим до контрольованого впливу навчального закладу долучається фактично не регламентований вплив молодіжних субкультур.

Нами проведено дослідження впливу субкультури на соціалізацію старшокласників. Особлива увага приділялась таким питанням: 1) розуміння поняття «субкультура»; 2) особливості субкультури як явища; 3) атрибути молодіжної субкультури; 4) види субкультури; 5) зв'язок просоціальної, асоціальної та антисоціальної поведінки з молодіжною субкультурою; 6) вплив різних типів субкультури на формування особистості.

Опитування проводилось серед старшокласників ЗНЗ № 12 м. Чернігова та Куликівської ЗОШ у Чернігівській області. Предметом дослідження став рівень обізнаності старшокласників у питанні субкультури та їх ставлення до впливу різних видів субкультур на соціалізацію неповнолітніх. Згідно вибірки досліджувалися відповіді школярів 11-го класу, які навчаються у школах як сільської місцевості так і міста. Серед опитаних 58,7 % дівчат і 41,3 % юнаків. З цих статистичних даних видно, що в опитувані взяла участь більша кількість дівчат, ніж хлопців. Це пов'язано з тим, що у класах де проводилося дослідження, навчається більше дівчат.

За результатами проведеного дослідження ми спробували з'ясувати, що відомо сучасним старшокласникам про таке явище як субкультура, про її види і атрибути, намагалися проаналізувати ставлення школярів до цього поняття: вважають вони його позитивним, негативним або нейтральним.

Аналіз опитування показав, що більше половини респондентів (52 %) розуміють поняття «субкультура» як сукупність норм та цінностей, що протистоять домінуючій традиційній культурі. 30 % – вважають субкультуру особливою формою організації людей, а автономним культурним утворенням у межах домінуючої культури – 12 %. І лише 6 % опитаних взагалі не розуміють цього поняття.

Отже, отримані дані свідчать про те, що переважна більшість старшокласників має певні уявлення про поняття «субкультура». Що стосується ставлення молоді до субкультури, то 46 % вважають її явищем нейтральним,

29 % — позитивним, а 18 % опитаних уявляють субкультуру в негативному ракурсі. Частка таких, що не визначилися, складає 7 % від загальної кількості респондентів. І це нашоє думку на думку про те, що ця визначена нейтральність субкультури, насправді, свідчить про невизначеність молоді стосовно цього питання. Адже воно є складним і дуже суперечливим, бо одні субкультури (асоціальні та антисоціальні) є негативними, а інші, наприклад, просоціальні — позитивними. Саме цей факт неоднозначності цього явища і вводить школярів в оману.

Найбільше респондентів (48 %) атрибутом молодіжної субкультури вважають сленг, 25 % — наркотики та алкоголь, 17 % опитаних схильється до того, що атрибутом є злочинна (делінквентна) поведінка. Існують такі (10 %), які переконані, що молодіжна субкультура не має своїх атрибутів, а лише запозичує їх з традиційної культури.

Ці дані вказують на те, що для молоді вживання наркотиків, алкоголю та злочинна поведінка, не є основними атрибутами молодіжної субкультури. А наявність тих респондентів (10 %), які визнають запозиченість атрибутів з традиційної культури, свідчить про те, що деякі молоді люди не вважають девіантну та делінквентну поведінку явищем характерним лише для молодіжного середовища.

Якщо проаналізувати обізнаність школярів у знанні видів субкультур, то можна зробити висновок, що ця обізнаність є дещо однобічною, адже 88 % опитаних навели приклад асоціальних субкультур, 10 % — негативних, а що стосується просоціальних, то не було названо жодної. Ці результати констатують той факт, що старшокласникам нічого не відомо про просоціальні субкультури. Лише 2 % учасників дослідження відповіли на це питання.

Найбільше респондентів (53 %) вважають асоціальною поведінкою носіння нетрадиційного одягу та зачіски, 20 % асоціальної поведінку вбачають у захопленні альтернативною рок-музикою, 15 % — у вживанні наркотиків, 13 % — алкоголю. Тут напрошується думка про недооцінку молоддю асоціальності таких явищ, як наркоманія або, наприклад, вживання алкоголю.

До негативної (антисоціальної) поведінки більша частина опитаних (63 %) віднесла делінквентну (злочинну) поведінку, 18 % респондентів негативною поведінкою вважають вживання наркотиків і 9 % до цієї поведінки

відносять вживання алкоголю. Як бачимо, ці результати теж свідчать про досить толерантне ставлення молоді до вищезазначених девіацій, а саме до вживання наркотиків та алкоголю.

Отримані результати стосовно просоціальної (соціально-позитивної) поведінки: 37 % респондентів просоціальною поведінкою вважають участь у рухах, що захищають природу, 35 % — участь у громадській, політичній діяльності і 28 % під такою поведінкою розуміють ведення здорового способу життя. Хоча ці дані приблизно рівні, але все ж таки найменше «голосів» отримав такий варіант просоціальної поведінки, як ведення здорового способу життя. Отже, знову можна говорити про недооцінку школярами шкідливості вищезазначених проявів девіантної та адиктивної поведінки та ненадання відповідного значення такій важливій запоручі здоров'я, як ведення здорового способу життя. 82 % опитаних висловилися за те, що асоціальна та негативна (антисоціальна) субкультури негативно впливають на формування особистості молоді. Але були й такі (25 %), які так не вважають. З них 1 % респондентів обґрунтували своє рішення тим, що, якщо людина самостійна і не піддається впливу, то для неї не страшна ніяка асоціальна чи негативна субкультура. Аналізуючи це твердження, можна зробити висновок про те, що ці результати мимоволі підтверджують можливість негативного впливу цих субкультур на школярів групи ризику.

Як бачимо, переважна більшість школярів визнає негативний вплив асоціальної та негативної субкультур на формування особистості дітей та молоді.

За позитивний вплив просоціальної (соціально-позитивної) субкультури висловилося 64 % опитаних і, в свою чергу, не визнають цього впливу 36 % тих старшокласників, які взяли участь у дослідженні.

Отже, це свідчить про те, що більша частина респондентів вважає, що просоціальна субкультура здійснює позитивний вплив на соціалізацію молоді. Але разом з тим приблизно третина опитаних не підтримує цієї думки.

Таким чином, результати нашого дослідження дають можливість зробити висновок про те, що старшокласники, хоча дещо однобічно, але обізнані у питаннях субкультури. Вони більше ознайомлені з асоціальними та негативними субкультурами, ніж з просоціальними, і більшість опитаних вважають субкультуру нейтральним явищем. У відповідях також простежується толерантність у ставленні до вживання наркоти-

ків та алкоголю. Респонденти загалом визнають як негативний вплив асоціальної та антисоціальної субкультур, так і позитивний — просоціальної. Ці результати достеменно вказують на те, що всі вікові категорії учнівської молоді потрапляють під детермінантний вплив молодіжної субкультури у процесі їхньої соціалізації. А відтак, особливої уваги соціального пе-

дагога освітнього закладу потребують учні групи ризику яким значно важче протидіяти цьому виключному впливу. Саме цій категорії учнів необхідно створити такі соціально-педагогічні умови, які нейтралізуюватимуть основні причини їх асоціальної неформальної поведінки, зумовленої впливом молодіжної субкультури.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Культурологія: теорія та історія культури / за ред. М. Д. Тюрменко, О. Д. Горбула.— К.: [б. в.], 2004.— 357 с.
2. Мудрик А. В. Социальная педагогика: учеб. пособ. / Мудрик А. В.; под ред. В. А. Сластинина.— 2-е изд., испр. и доп.— М.: [б. и.], 2000.— 192 с.
3. Технології соціально-педагогічної роботи: навч. посіб. / за ред. А. Й. Капської.— К.: УДЦССМ, 2000.— 372 с.

## АНОТАЦІЯ

*У статті порушуються важливі питання детермінантного впливу молодіжної субкультури на соціалізацію учнівської молоді: оцінюється рівень обізнаності щодо видів субкультур та зв'язок просоціальної, асоціальної та антисоціальної поведінки з молодіжною субкультурою.*

## АННОТАЦИЯ

*В статье поднимаются важные вопросы детерминантного влияния молодежной субкультуры на социализацию школьников: оценивается уровень осведомленности относительно видов субкультур и связи просоциального, асоциального и антисоциального поведения с молодежной субкультурой.*

УДК 37.013.42

### **Виховна робота як ефективна умова роз'язання проблеми соціалізації обдарованих учнів у загальноосвітніх навчальних закладах**



**Завгородня Н. М.**  
м. Харків

Процес гармонійного розвитку обдарованих дітей, адаптація, соціалізація та інтеграція молодої особистості в суспільне життя з метою актуалізації в неї найвищих творчих та громадянських почуттів, високої правової, естетичної, моральної культури значною мірою визначають майбутній розвиток потенціалу суспільства, нації. Саме сьогодні особливо актуальним стали завдання щодо створення сприятливого соціально-педагогічного середовища для розвитку обдарованої особистості.

Незаперечним є той факт, що обдаровані діти — незвичайні, психіка їх, як правило, до-

сить емоційна, тому в роботі з ними завжди необхідно створювати специфічну ситуацію успіху, що характеризується, з одного боку, психологічним комфортом, а з другого — запитом на цих учнів з боку суспільства.

Таким чином, процес соціалізації обдарованих учнів повинен бути зорієнтований, перш за все, на створення сприятливих можливостей для самовдосконалення, самореалізації, розвитку соціальної особистості, та на створення повноцінного, гуманного середовища, де здійснюється інтелектуальне і творче спілкування цих обдарованих дітей.